

Zeeuws Economisch Bericht

December 2022

INLEIDING

De Zeeuwse economie is in beweging, maar blijft in het derde kwartaal van 2022 redelijk op peil. Dat gaat niet vanzelf. Daar moeten wij in blijven investeren.

Klimaat, energieverbruik, de toenemende schaarste aan grondstoffen, ruimtegebrek en de stikstofthematiek hebben een groeiende impact op onze economie. Toekomstgericht ondernemen is dan ook een uitdaging voor iedereen, zeker in tijden van hoge energie- en grondstofkosten.

Om ondernemers te ondersteunen organiseert Provincie Zeeland in januari 2023, samen met partners, een vervolg op het MKB-energieontbijt.

In de eerste plaats om ondernemers te spreken die onder de hoge energiekosten dreigen te kapseizen, maar ook om te luisteren wat wij als provinciebestuur kunnen doen om precies dat te voorkomen.

In de loop van 2023 zullen wij, samen met de gemeenten, regionale sessies organiseren. De feedback die wij daar verzamelen, zullen wij gebruiken voor de opzet van een ondernemersloket. Dat moet dienen om Zeeuwse MKB-ers wegwijs te maken in de financiële regelingen die zijn getroffen om de energietransitie te bekostigen. Daarnaast zullen coaches via het "Expertplatform Energiebesparing MKB en kantoren" ondernemers bijstaan in het toekomstbestendig maken van hun bedrijf. Voor acute hulp kunnen ondernemers nu al terecht bij het [SOS-initiatief](#) van Dockwise. Samen werken wij op deze wijze aan een toekomstbestendig Ondernemend Zeeland.

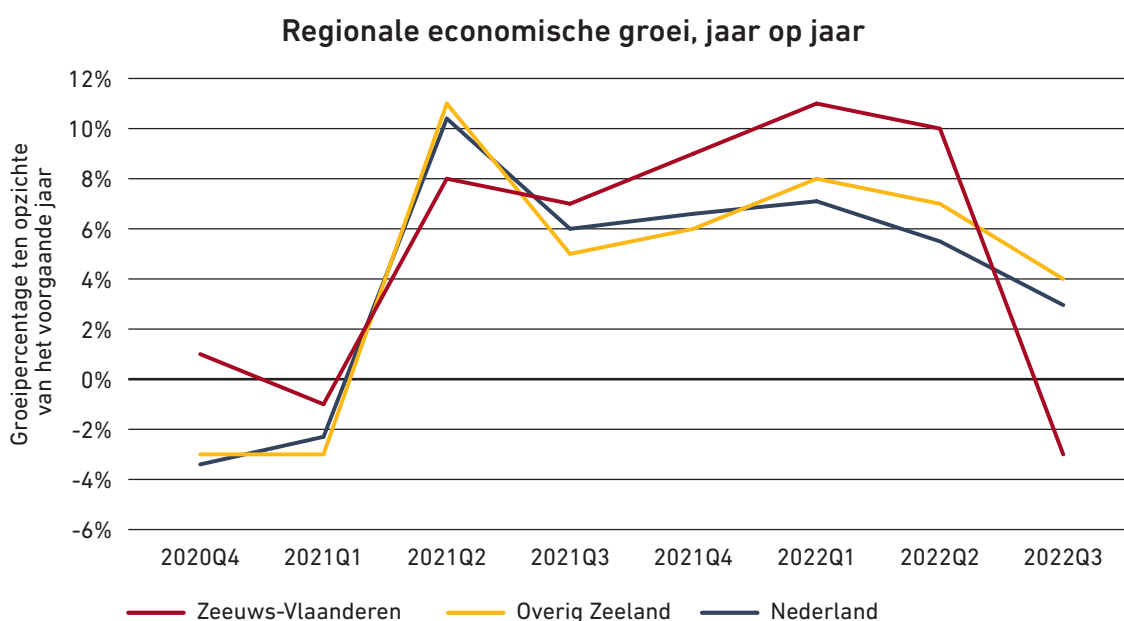
Jo-Annes de Bat, Gedeputeerde Provincie Zeeland

Krimp in Zeeuws-Vlaanderen, groei in rest van Zeeland

Volgens het CBS groeide de Nederlandse economie in het derde kwartaal van 2022 met 3 procent ten opzichte van het derde kwartaal in 2021. Handel, consumptie door huishoudens en investeringen waren de aanjagers van die groei (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022a).

In Zeeland zien we in deze periode een wisselend beeld. Waar de economie van Zeeuws-Vlaanderen in de eerste twee kwartalen van 2022 nog sterk groeide, was er in het derde kwartaal sprake van een krimp van 3 procent. Een afname van de productie van de industrie, die last heeft van de hoge energieprijzen, lag hieraan ten grondslag. In de rest van Zeeland groeide de economie wel nog met 4 procent (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022b).

Bron: CBS (Zeeland, Nederland)

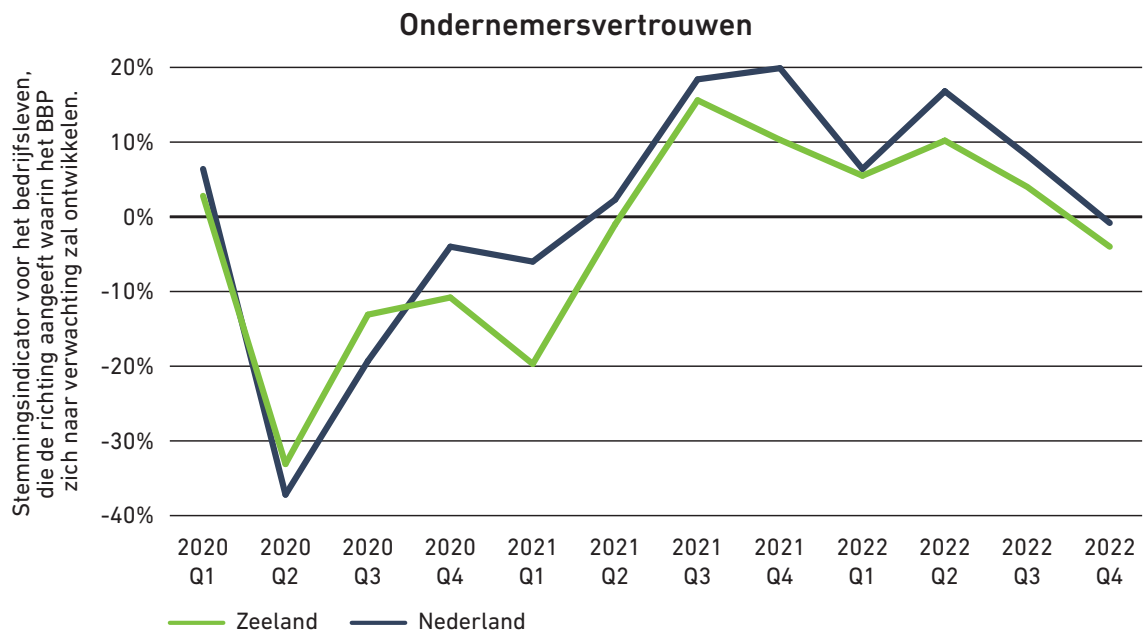
Ondernemersvertrouwen zakt onder het vriespunt

De vertraging van de economie weerspiegelt zich in een daling van het ondernemersvertrouwen. Zozeer dat het niveau nu lager ligt dan vlak vóór het uitbreken van de coronacrisis.

Grote onzekerheid met betrekking tot de energiekosten en een aanhoudende krapte op arbeidsmarkt leiden tot onrust bij de Zeeuwse ondernemers.

“Ik zie om me heen dat steeds meer instellingen en bedrijven in zwaar weer verkeren. Bezoekersaantallen bij musea en theaters vallen tegen, met exploitatietekorten als gevolg. De stijgende energieprijzen geven extra zorgen. Niet alleen bij culturele instellingen, maar ook bij ondernemers en maatschappelijke organisaties. Daarom gaan we hen beter informeren over regelingen en programma’s waar ze gebruik van kunnen maken. We willen niemand in de kou laten staan!”

Anita Pijpelink, lid College van Gedeputeerde Staten

Bron: CBS (Zeeland, Nederland)

Ruim een op de drie ondernemers krijgt vacatures niet ingevuld

Nu het toeristisch seizoen is afgelopen lijkt de piek bereikt, maar nog steeds geeft een derde van de Zeeuwse ondernemers aan dat het tekort aan arbeidskrachten hun belangrijkste belemmering is. Met 134 vacatures per 100 werklozen blijft de spanning op de arbeidsmarkt buitengewoon hoog in Zeeland.

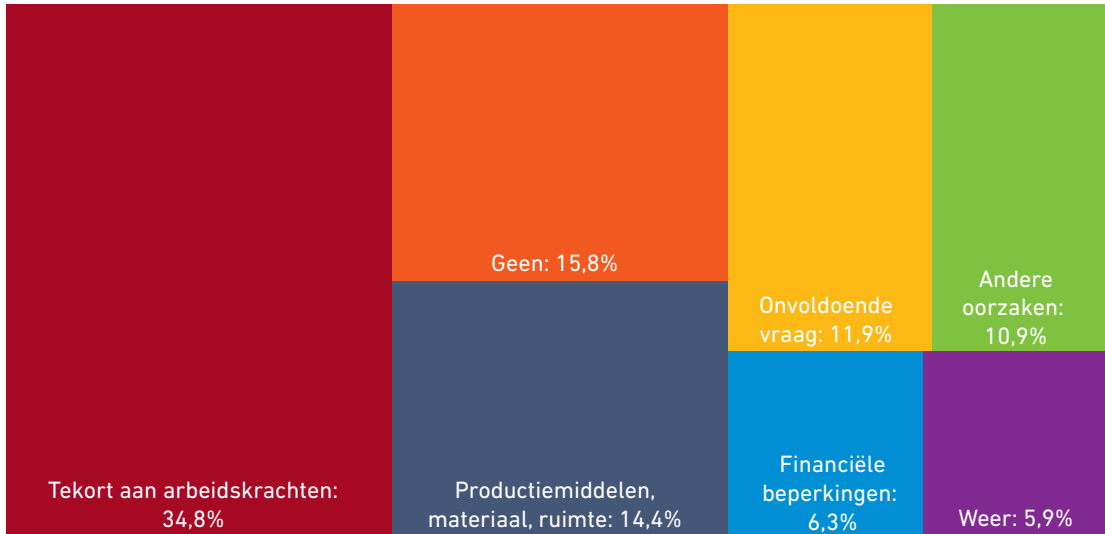
Financiële belemmeringen daartegen worden door slechts zes procent van de ondernemers vermeld als belangrijkste belemmering.

“We staan voor grote uitdagingen op de arbeidsmarkt. Zowel op de korte als lange termijn. Het werk verandert. De energietransitie en de komst van klimaatbanen zijn hier een voorbeeld van. Aandacht voor (om)scholing en ‘een leven lang ontwikkelen’ zijn essentieel. Ook moedigen wij aan om anders te kijken naar werk en mogelijkheden te vinden zodat iedereen die wil en kan werken een bijdrage kan leveren aan onze Zeeuwse maatschappij.”

André van der Reest,
Wethouder gemeente Goes (centrumgemeente Arbeidsmarktregio Zeeland)
en Voorzitter Zeeuwse Werkkamer

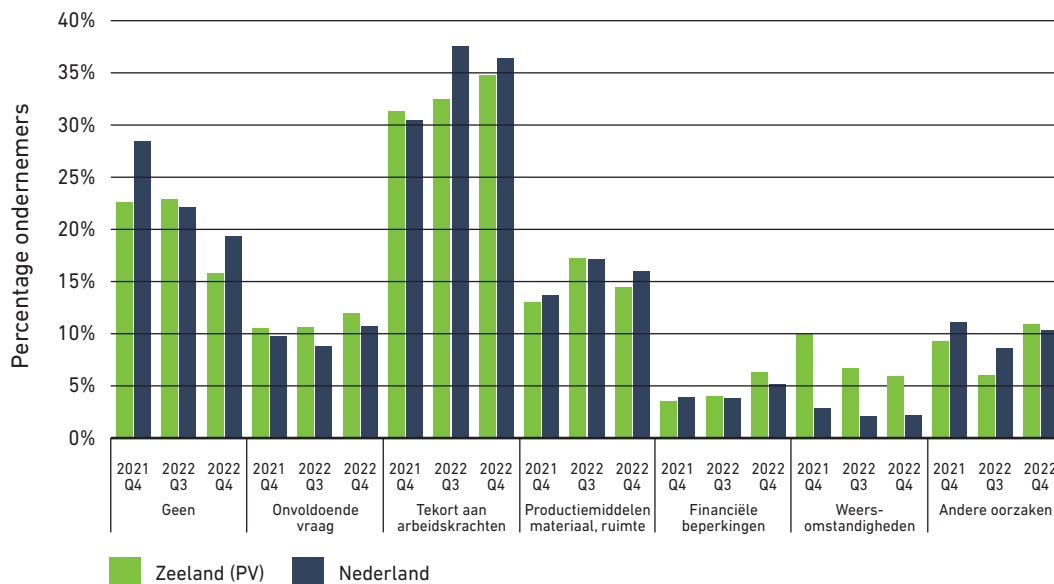
Door de belangrijke vertegenwoordiging van landbouw en visserij in de Zeeuwse economie is het aandeel Zeeuwse ondernemers dat het weer als belangrijkste belemmering aanhaalt drie keer zo hoog als het Nederlands gemiddelde.

Belangrijkste belemmeringen voor Zeeuwse ondernemers, 2022Q4

Percentage ondernemers dat betreffende belemmering als belangrijkste hinderpaal beschouwt

Belemmeringen

Bron: CBS (Zeeland, Nederland)

Meerderheid ondernemers rekent kostenstijging door

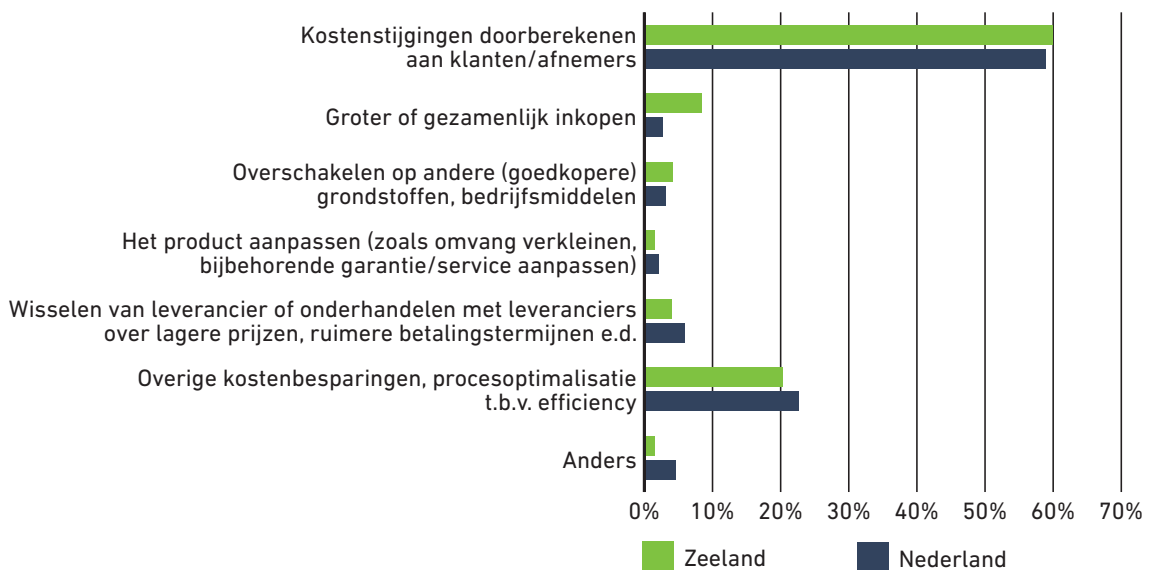
Bij aanvang van kwartaal 4 ziet een ruime meerderheid van de Zeeuwse ondernemers zich genoodzaakt om de kostenstijgingen van grondstoffen, energie en bedrijfsmiddelen door te rekenen aan hun klanten.

“Door de sterk toegenomen energiekosten heeft Dockwize haar SOS-initiatief aangepast, zodat ondernemers, die in de knel komen te zitten, meteen toegang hebben tot de juiste experts. Samen met de ondernemers zoeken zij naar strategische oplossingen zoals het al dan niet doorrekenen van kosten aan de afnemers, het tijdelijk afschalen van de productie en het heroverwegen van make/buy-opties.”

Marlon Baarends-Schroevers, directeur Dockwize

Naast het doorrekenen van de kosten aan klanten geeft 20% van de Zeeuwse ondernemers aan dat zij hun productiekosten in de eerste plaats trachten te compenseren via kostenbesparingen buiten de productie en via procesoptimalisatie.

Hoe omgaan met stijgende productiekosten?

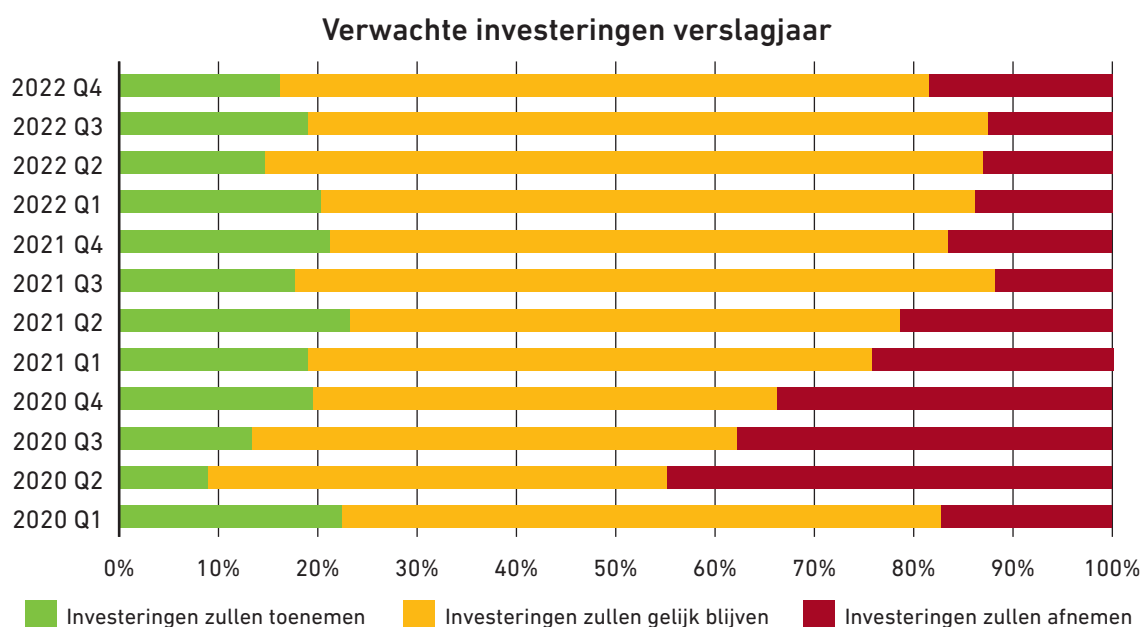

Bron: CBS

Investeringsverwachtingen van ondernemers lopen uiteen

Het dalende ondernemersvertrouwen en de hogere productiekosten lijken hand in hand te gaan met een daling in de verwachte investeringen. Voor het eerst sinds begin 2021 is het aandeel ondernemers dat verwacht minder te zullen investeren groter dan het aandeel ondernemers dat het tegenovergestelde verwacht.

Mogelijk blijft die terugval in investeringsverwachtingen voorsnog beperkt door de groeiende nood aan duurzame investeringen om de klimaatdoelstellingen van 2030 te kunnen halen.

Bron: CBS

Relatief veel extra investeringen voor behalen klimaatdoelen

Om de klimaatdoelstellingen te behalen, zijn meer-investeringen nodig (ArbeidsmarktInZicht). Het door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en Research Centre for Education and the Labour Market (ROA) gehanteerde klimaatbeleidsscenario laat zien dat het aandeel meer-investeringen ten opzichte van de totale investeringen het hoogst is in Zeeland.

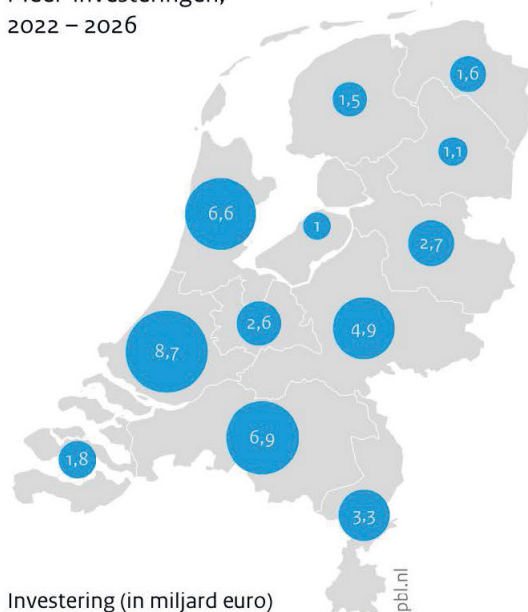
De effecten van deze meer-investeringen op de arbeidsmarkt hangen af van het gevolgde scenario.

In het budget neutrale scenario, waarbij bedrijven, huishoudens en overheid de klimaatinvesteringen dekken door elders te besparen, zullen de investeringen in een duurzamere samenleving leiden tot een krimp in het arbeidsmarktaanbod voor commerciële en dienstverlenende beroepen.

In het additionele scenario, waarbij bedrijven en huishoudens extra leningen zullen afsluiten en de overheid het begrotingstekort zal laten oplopen, zullen die klimaatinvesteringen leiden tot een flinke toename van de vraag naar arbeidskrachten in alle beroepsklassen, met de technische beroepen als absolute uitschieter.

Bron: ArbeidsmarktInZicht

Meer-investeringen,
2022 – 2026

Investering (in miljard euro)

Bron: PBL

Aandeel ten opzichte van
totale investeringen

% van gemiddelde jaarlijkse
meer-investeringen t.o.v.
totale investeringen 2019

Regelingen voor ondernemers ter ondersteuning van investeringen in het kader van het klimaatbeleid en de energietransitie

Landelijke regelingen

- Subsidieregeling Verduurzaming MKB (SVM) <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/svm>
- MKB Klimaatwerk www.MKBklimaatwerk.nl
- Tegemoetkoming Energiekosten energie-intensief mkb (TEK) www.rvo.nl/tek
- KVK Energieloket <https://www.kvk.nl/energieloket/>

Zeeuwse regelingen

- SOS-initiatief Dockwize www.dockwize.nl/sos
- Expertplatform 'Energiebesparing MKB en kantoren' <https://www.zeeuwsenergieakkoord.nl/energiebesparing-bedrijven>

Vooruitblik

Door Gerard van Harten, lid Economic Board Zeeland en voorzitter van de raad van commissarissen bij PZEM en UCR

Ondanks veel maatschappelijke en economische bewegingen, blijft de economie van Zeeland behoorlijk stabiel en in de basis geeft dat vertrouwen. We staan immers voor grote uitdagingen, waar we echt samen aan moeten blijven werken en investeren. Daarbij is soms hulp nodig en moeten we nog beter gebruik maken van beschikbare regelingen en investeringsmiddelen. Zelfs na de teleurstellende klimaatop in Egypte, blijft het bijvoorbeeld noodzakelijk om te investeren in het bereiken van de afgesproken klimaatdoelen. Met de huidige hoge energieprijzen zijn deze investeringen ook sneller terugverdiend, al is er zorg over de beschikbaarheid van investeringsgeld. Hier zou in Zeeland dan ook aandacht voor moeten zijn, zodat wij als regio ook onze toekomst zeker stellen, en weerbaar en wendbaar blijven voor deze en andere grote maatschappelijke veranderingen.

Bronnen

- ArbeidsmarktInZicht – Inzicht in Zeeuwse arbeidsmarktknelpunten voor de uitvoering van het klimaatbeleid. (z.d.). Etil. <https://arbeidsmarktinzicht.nl/inzicht-in-zeeuwse-arbeidsmarktknelpunten-voor-de-uitvoering-van-het-klimaatbeleid>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022a). Economie krimpt in derde kwartaal 2022 met 0,2 procent. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/46/economie-krimpt-in-derde-kwartaal-2022-met-0-2-procent>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022b). Zeeuws-Vlaanderen enige regio met economische krimp in derde kwartaal 2022. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/50/zeeuws-vlaanderen-enige-regio-met-economische-krimp-in-derde-kwartaal-2022>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022c). Conjunctuurenquête Nederland; uitkomsten extra vragen. Centraal Bureau Voor De Statistiek. Geraadpleegd op 6 december 2022 van https://www.cbs.nl/-/media/cbsvooruw-bedrijf/conjunctuurenquete-coen/coen-2022-q4-extra_vragen-regio.pdf